

Karina Jędrzejowska
ORCID 0000-0002-3203-9466

Anna Wróbel
ORCID 0000-0002-4397-4759

Gospodarka światowa 2022–2023: czas niepewności, niepokoju i postępującej fragmentacji

Raport Rozwoju Ludzkiego (*Human Development Report, HDR*) za lata 2021–2022 opisuje obecny czas jako okres niepewności, niestabilności i narastającego niepokoju¹. Oprócz trwającej już czwarty rok pandemii i katastrofalnych konsekwencji społeczno-gospodarczych wojny w Ukrainie sytuacja gospodarcza wielu państw pogorszyła się w ostatnich miesiącach na skutek zakłóceń spowodowanych przez rosnącą inflację i kolejne podwyżki stóp procentowych, jak też obciążenia wynikające z coraz wyższego poziomu zadłużenia i rosnących kosztów jego obsługi.

W opublikowanej w ostatnich dniach stycznia 2023 r. prognozie gospodarczej Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) wskazuje, że pomimo wielu problemów obecna kondycja gospodarki światowej przedstawia się minimalnie lepiej, niż wskazywały analizy z ostatniego kwartału 2022 r. Zgodnie z aktualnymi szacunkami apogeum wzrostów cen nastąpiło w 2022 r., a skutki kryzysu energetycznego wywołanego przez rosyjską inwazję na Ukrainę okazały się mniej szkodliwe dla gospodarki światowej, niż pierwotnie zakładano. Nie zmienia to oczywiście faktu, że sytuacja gospodarcza na światowych rynkach w pierwszych tygodniach 2023 r. daleka jest od stabilności i w każdej chwili może ulec pogorszeniu².

Wspomniane w raporcie HDR niepewność i niepokój są tym bardziej uzasadnione, że wszystkie czynniki zakłócające stabilność i wprowadzające

---

¹ UNDP, *Human Development Report 2021–22. Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping our Future in a Transforming World*, United Nations Development Programme, New York 2022.

² F. Richter, „IMF upgrades global growth forecast as inflation cools”, Statista, 31 stycznia 2023 r., https://www.statista.com/chart/18787/imf-growth-projections-for-the-global-economy/?utm_source=Statista+Newsletters&utm_campaign=7576561620-All_InfographTicker_daily_COM_AM_KW5_2023_Tue&utm_medium=email&utm_term=0_662f7ed75e-7576561620-316058421 (dostęp: 08.02.2023).

niepewność w gospodarce światowej w 2022 r. pozostają w mocy również na początku 2023 r. Pandemia COVID-19 oraz wojna w Ukrainie przyczyniły się do pogłębienia występujących we wcześniejszych latach problemów z globalnymi łańcuchami dostaw, co przełożyło się na ograniczenia w zakresie dostępności wielu dóbr przemysłowych i konsumpcyjnych. Szereg państw wysoko uprzemysłowionych w odpowiedzi na tę sytuację wprowadziło obszerne pakiety fiskalne. Takie działania wywołały swego rodzaju samonakręcającą się spiralę, ekspansja fiskalna umożliwiła bowiem wzrost wydatków konsumpcyjnych, a zwiększony popyt doprowadził do kolejnej fali niedoborów przy równoczesnym narastaniu deficytów budżetowych i presji inflacyjnej³.

W warunkach wzrastających cen żywności i paliw łatwo o niezadowolenie społeczne, które może pogłębić i tak już niestabilną i niepewną globalną sytuację gospodarczą oraz polityczną. W tym kontekście zwraca uwagę pogłębiająca się przepaść między sytuacją w państwach wysoko rozwiniętych a zdolnością do radzenia sobie w niesprzyjającym otoczeniu gospodarczym przez państwa Globalnego Południa. Podział na bogatą Północ i biedne Południe to tylko jeden z wielu, jakie w coraz większym stopniu wyznaczają ramy funkcjonowania współczesnej gospodarki światowej. Dalszą fragmentację może spowodować odwoływanie się przez wiele państw do tzw. friendshoringu. Termin ten oznacza przenoszenie łańcuchów dostaw do tych państw, w których ryzyko zakłóceń spowodowanych chaosem politycznym jest odpowiednio niskie⁴. W praktyce strategia ta często skutkuje ograniczeniem wymiany handlowej do grona sojuszników przy równoczesnym blokowaniu konkurentów gospodarczych czy politycznych⁵. Efektem takich działań może stać się podział świata na rywalizujące ze sobą bloki gospodarcze. W takim kontekście za zapowiedź swoistej nowej zimnej wojny, tym razem handlowej, można uznać rywalizację na linii Stany Zjednoczone – Chiny⁶.

Wobec powyższego trudno się dziwić, że tematem przewodnim tegorocznego Światowego Forum Ekonomicznego (World Economic Forum, WEF) w Davos była „współpraca w podzielonym świecie”. Klaus Schwab, założyciel i przewodniczący WEF, stwierdził, że obecnie wielorakie siły polityczne,

---

³ S. Schiffling, N. Valantis Kanellos, „5 challenges facing global supply chains”, World Economic Forum, 7 września 2022 r., <https://www.weforum.org/agenda/2022/09/5-challenges-global-supply-chains-trade> (dostęp: 08.02.2023).

⁴ M. Lambrick, „What is ‘friendshoring’?”, *New York Times*, 18 listopada 2022 r., <https://www.nytimes.com/2022/11/18/business/friendshoring-jargon-business.html> (dostęp: 08.02.2023).

⁵ H. James, *In Defense of Globalization*, IMF Finance and Development, 2 lutego 2023 r., https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2023/03/in-defense-of-globalization-harold-james?utm_medium=email&utm_source=govdelivery (dostęp: 08.02.2023).

⁶ Y. Huang, *The U.S.-China Trade War Has Become a Cold War*, Carnegie Endowment for International Peace, 16 września 2021 r., <https://carnegieendowment.org/2021/09/16/u.s.-china-trade-war-has-become-cold-war-pub-85352> (dostęp: 08.02.2023).

gospodarcze i społeczne przyczyniają się do coraz większej fragmentacji na poziomie globalnym i krajowym⁷. W podobnym tonie wypowiedziała się przed szczytem w Davos Kristalina Georgiewa, dyrektor zarządzająca MFW. Jej zdaniem mamy obecnie do czynienia z istnym węzłem gordyjskim globalnych wyzwań. Od globalnego spowolnienia gospodarczego i zmian klimatycznych po gwałtowny wzrost kosztów utrzymania, kryzys zadłużenia i napięcia geopolityczne – nie ma łatwego sposobu na rozwiązanie istotnych wyzwań globalnych⁸.

W tekście dokonano analizy kondycji gospodarki światowej w ostatnim roku, w szczególności w okresie od wybuchu wojny w Ukrainie. Kolejne części opracowania poświęcone są odpowiednio wymianie handlowej w analizowanym okresie, wyzwaniom zarządzania światowym systemem handlu, sytuacji na międzynarodowych rynkach finansowych, aktywności międzynarodowych instytucji finansowych oraz postępom – czy też raczej ich brakowi – w zakresie realizacji agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju. Rozdział kończą wnioski z przeprowadzonej analizy.

Kondycja gospodarki światowej w 2022 r.: w cieniu wojny w Ukrainie

Rok 2022 stał pod znakiem ciągłych fluktuacji i dostosowań w zakresie wyników i prognoz gospodarczych. Poziom aktywności gospodarki światowej na początku roku wskazywał na możliwość wyjścia ze spowodowanego przez pandemię okresu spowolnienia gospodarczego. Te optymistyczne prognozy uległy szybkiej korekcie w obliczu wybuchu wojny w Ukrainie. Wojna spowodowała m.in. wzrost cen żywności i energii, co przełożyło się na dalsze narastanie presji inflacyjnej. Poczucie niepewności w gospodarce światowej dodatkowo zwiększało pojawianie się coraz to nowych mutacji koronawirusa, pogłębiająca się wojna handlowa na linii Stany Zjednoczone – Chiny czy odwrócenie się wieloletnich trendów w zakresie walki ze skrajnym ubóstwem⁹.

Narastającą skalę niepewności dobrze obrazują zmiany poziomu publikowanego przez Economist Intelligence Unit (EIU) Światowego Wskaźnika

⁷ WEF, *Cooperation in a Fragmented World: Addressing Pressing Crises, Tackling Future Challenges*, 10 stycznia 2023 r., <https://www.weforum.org/press/2023/01/cooperation-in-a-fragmented-world-addressing-pressing-crises-tackling-future-challenges/> (dostęp: 08.02.2023).

⁸ K. Georgiewa, „Confronting fragmentation where it matters most: Trade, debt, and climate action”, IMF Blog, 16 stycznia 2023 r., https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2023/01/16/Confronting-fragmentation-where-it-matters-most-trade-debt-and-climate-action?utm_medium=email&utm_source=govdelivery (dostęp: 08.02.2023).

⁹ H. Ahir, N. Bloom, D. Furceri, „Global economic uncertainty remains elevated, weighing on growth”, IMF Blog, 26 stycznia 2023 r., https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2023/01/26/global-economic-uncertainty-remains-elevated-weighing-on-growth?utm_medium=email&utm_source=govdelivery (dostęp: 08.02.2023).

Niepewności (*World Uncertainty Index*, WUI). Mimo że obecne wartości WUI są niższe od rekordowo wysokiego poziomu z początku 2020 r., to wybuch wojny w Ukrainie przyniósł gwałtowny wzrost poziomu niepewności we wszystkich 143 państwach objętych tym rankingiem¹⁰.

Wczesne podsumowania odnośnie do tempa światowego wzrostu gospodarczego w 2022 r. wskazują na wzrost światowej gospodarki rzędu 3,4%. Jest to wynik nieco lepszy niż pierwotnie zakładany, lecz nadal niższy od średniego rocznego tempa wzrostu gospodarczego w latach 2000–2019, kiedy to gospodarka światowa rozwijała się w rekordowo wysokim średnim rocznym tempie 3,8%. Czynnikiem mającym w 2022 r. największy wpływ na tempo wzrostu gospodarki światowej były – oprócz rosyjskiej agresji na Ukrainę – rozprzestrzenianie się kolejnych odmian wirusa COVID-19 na terenie Chin i związane z tym blokady gospodarcze oraz wysiłki banków centralnych na rzecz opanowania presji inflacyjnej¹¹.

Prognozy MFW odnośnie do światowego wzrostu gospodarczego w 2023 r. wskazują na spadek względem 2022 r. Zgodnie z danymi MFW z końca stycznia 2023 r., tempo wzrostu gospodarki światowej w 2023 r. ma wynieść około 2,9%¹². Należy przy tym podkreślić, że spadek tempa wzrostu tym razem w największym stopniu odczują państwa najwyżej rozwinięte. Na przykład tempo wzrostu gospodarki USA w 2023 r. ma spaść do 1,4%, podczas gdy dla państw strefy euro wzrost gospodarczy w 2023 r. nie przekroczy 1%. Najgorzej obecnie wyglądają prognozy dla Wielkiej Brytanii, która jako jedyne państwo G-7 w 2023 r. ma doświadczyć recesji. Prognozy MFW przewidują, że PKB Zjednoczonego Królestwa skurczy się o około 0,6% ze względu na podwyżki stóp procentowych, wzrost obciążeń podatkowych, wysokie koszty energii oraz cięcia wydatków rządowych¹³.

Na tym tle nieco lepiej przedstawia się sytuacja na rynkach wschodzących i w państwach rozwijających się, gdzie po okresie stagnacji tempo wzrostu gospodarczego ma wynieść odpowiednio 4 i 4,2%¹⁴. Dość optymistycznie wyglądają w szczególności prognozy dla największych rynków

---

¹⁰ *World Uncertainty Index*, <https://worlduncertaintyindex.com/> (dostęp: 08.02.2023); A. Stanley, „The global economy’s turbulent year in five charts”, IMF Blog, 27 grudnia 2022 r., https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2022/12/16/the-global-economy-turbulent-year-in-five-charts?utm_medium=email&utm_source=govdelivery (dostęp: 08.02.2023).

¹¹ IMF, *World Economic Outlook Update. Inflation Peaking amid Low Growth*, styczeń 2023, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO> (dostęp: 08.02.2023).

¹² F. Richter, op. cit.

¹³ A. Fleck, „UK only G7 country expected to fall into recession in 2023”, Statista, 31 stycznia 2023 r., https://www.statista.com/chart/29222/imf-g7-projections/?utm_source=Statista+Newsletter&utm_campaign=7576561620-All_InfographTicker_daily_COM_AM_KW5_2023_Tue&utm_medium=email&utm_term=0_662f7ed75e-7576561620-316058421 (dostęp: 08.01.2023).

¹⁴ IMF, *World Economic Outlook Update*, op. cit.

wschodzących Azji. Mimo że restrykcje spowodowane pojawianiem się kolejnych ognisk COVID-19 znacząco przyhamowały rozwój gospodarki Chin w 2022 r., prognoza na 2023 rok zakłada ponad 5-procentowy wzrost. Analogicznie przedstawia się prognoza dla Indii, które wspólnie z Chinami odpowiadać mają za połowę globalnego wzrostu gospodarczego w 2023 r. Dla porównania USA i strefa euro mają wygenerować łącznie w 2023 r. nie więcej niż 10% światowego wzrostu¹⁵.

Odrębną kwestią pozostaje kondycja targanej wojną gospodarki Ukrainy. Dane Banku Światowego wskazują, że po 35-procentowym skurczeniu się gospodarki w 2022 r. w 2023 r. może tam nastąpić ożywienie gospodarcze rzędu 3,3%. Jednak nie zmieni to tragicznej sytuacji, w której spadek wartości eksportu w 2023 r. ma sięgnąć 60% przy 20-procentowej inflacji, narastającym zadłużeniu zagranicznym oraz błyskawicznie rosnących wskaźnikach ubóstwa. Równocześnie Ukraina pozostaje uzależniona od pomocy zagranicznej. Według MFW, w celu utrzymania podstawowych funkcji państwa w warunkach trwającego konfliktu Ukraina w 2023 r. potrzebować będzie zewnętrznej pomocy finansowej rzędu 3–4 mld USD miesięcznie. W przypadku nasilenia konfliktu kwota ta może wzrosnąć do 5 mld USD miesięcznie¹⁶.

Już kolejny rok istotnym elementem wpływającym na kondycję gospodarki światowej jest rosnąca inflacja. W 2022 r. odnotowano wzrost cen na światowych rynkach rzędu 8,8%, co jest najwyższym poziomem od wielu dekad. W dodatku inflacja przekroczyła 6% w ponad czterech piątych gospodarek świata¹⁷. Wojna w Ukrainie nasiliła wcześniejsze trendy inflacyjne obserwowane w gospodarce światowej w związku z pandemią i zwiększonymi wydatkami budżetowymi. W szczególności wzrosły ceny surowców i dóbr podstawowych, w tym ceny paliw, żywności i nawozów. W sierpniu 2022 r. ceny energii zwiększyły się o 78% rok do roku, z gazem ziemnym na czele, którego cena wzrosła o 250%¹⁸. W tym samym okresie wzrost cen ropy naftowej osiągnął poziom 36%. Globalne ceny zbóż w sierpniu wzrosły o 15% rok do roku, a samej pszenicy o 18%. Oznacza to poprawę w stosunku do

¹⁵ P.-O. Gourinchas, „Global economy to slow further amid signs of resilience and China re-opening”, IMF Blog, 30 stycznia 2023 r., imf.org/en/Blogs/Articles/2023/01/30/global-economy-to-slow-further-amid-signs-of-resilience-and-china-re-opening?utm_medium=email&utm_source=govdelivery (dostęp: 08.01.2023).

¹⁶ Congressional Research Service, *Ukraine and International Financial Institutions, In Focus*, CRS, 04.01.2023, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12107> (dostęp: 08.01.2023).

¹⁷ T. Adrian, Ch. Erceg, F. Natalucci, „Looser financial conditions pose conundrum for central banks”, IMF Blog, 2 lutego 2023 r., https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2023/02/02/looser-financial-conditions-pose-conundrum-for-central-banks?utm_medium=email&utm_source=govdelivery (dostęp: 08.02.2023).

¹⁸ W Europie ceny gazu ziemnego w sierpniu 2022 r. wzrosły o 350% rok do roku. W Stanach Zjednoczonych w tym samym czasie wzrost ten wyniósł 120%, w Azji 87%.

kwietnia 2022 r., kiedy to ceny zbóż wzrosły o 33%, a pszenicy o 76%. Szczególnie niepokojące oprócz wzrostu cen energii są rosnące ceny nawozów. W sierpniu 2022 r. wzrosły one o 60% rok do roku po prawie trzykrotnym wzroście od 2020 r. Zmniejszony import i wykorzystanie nawozów mogą bowiem ograniczyć plony i zwiększyć brak bezpieczeństwa żywnościowego w 2023 r.¹⁹

Pomimo powyższych czynników wpływających na wzrost światowego poziomu cen prognozy na 2023 r. mówią o przyhamowaniu wzrostu cen do poziomu 6,6% dzięki interwencjom banków centralnych sukcesywnie dokonujących podwyżek stóp procentowych. Jednak nawet to niższe tempo wzrostu cen jest dalekie od poziomu sprzed pandemii, kiedy to średni poziom inflacji w ujęciu globalnym w latach 2017–2019 wyniósł 3,5%²⁰. Co więcej, nawet do 2024 r. prognozowana średnia roczna inflacja zasadnicza i bazowa będą przekraczać poziom sprzed pandemii w ponad 80% państw. Pierre-Olivier Gourinchas, główny ekonomista MFW, wskazuje, że do prognoz odnośnie do spadku inflacji w 2023 r. należy podchodzić ostrożnie, gdyż nadal trwa wojna w Ukrainie, wiele państw wymaga zacieśnienia polityki monetarnej, a sytuacja gospodarcza w Chinach jest wysoce niestabilna²¹.

Światowe przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) w 2021 r. powróciły do poziomu sprzed pandemii, przekraczając wartość 1,6 bln USD. Wstępne dane Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD) oraz OECD wskazują, że w 2022 r. ów wzrostowy trend uległ zahamowaniu. Wojna w Ukrainie – oprócz utrzymujących się skutków pandemii – spowodowała potrójny kryzys: żywnościowy, paliwowy i finansowy w wielu państwach świata. W praktyce oznaczało to również spadek poziomu inwestycji. W dodatku BIZ to kolejna sfera, w której uwidacznia się fragmentaryzacja gospodarki światowej. W 2022 r. największymi odbiorcami BIZ były państwa wysoko rozwinięte – Stany Zjednoczone, Irlandia, Wielka Brytania, Holandia czy Szwajcaria. Wśród państw rozwijających się nadal widoczna jest tendencja do lokowania inwestycji w grupie największych gospodarek wschodzących, tj. w Chinach, Indiach i Brazylii²².

¹⁹ WTO, „Trade growth to slow sharply in 2023 as global economy faces strong headwinds”, Press 909, International Trade Statistics, 5 października 2022 r., https://www.wto.org/english/news_e/pr909_e.htm.

²⁰ IMF, *World Economic Outlook Update*, op. cit.

²¹ P.-O. Gourinchas, op. cit.; F. Richter, op. cit.

²² OECD, *Foreign Direct Investment Statistics: Data, Analysis and Forecasts*, <https://www.oecd.org/investment/statistics.htm> (dostęp: 08.02.2023); J. Damgaard, C. Sánchez-Muñoz, „United States is world's top destination for foreign direct investment”, IMF Blog, 7 grudnia 2022 r., <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2022/12/07/united-states-is-worlds-top-destination-for-foreign-direct-investment> (dostęp: 08.02.2023).

Całkowite względne zadłużenie publiczne i prywatne zmniejszyło się w 2021 r. do równowartości 247% globalnego PKB, spadając o 10 punktów procentowych w stosunku do najwyższego poziomu odnotowanego w 2020 r., jak wynika z najnowszej aktualizacji *Global Debt Database* MFW²³. Ta korzystna tendencja spadkowa wyhamowała w 2022 r. Co więcej, w ujęciu absolutnym globalne całkowite zadłużenie rośnie nieprzerwanie, choć w znacznie wolniejszym tempie²⁴. Wartość światowych zobowiązań dłużnych mogła w 2022 r. przekroczyć nawet 300 bln USD. Równocześnie ciągle rośnie liczba państw odnotowujących problemy z obsługą zadłużenia. W 2022 r. oprócz Libanu, Sri Lanki i Zambii problemy spowodowane przez rosnące koszty pozyskania kapitału odczuła chociażby Wielka Brytania²⁵. Co więcej, w ostatnich miesiącach ONZ zidentyfikowała 54 gospodarki rozwijające się, które mają poważne problemy z zadłużeniem. Chociaż stanowią one niewiele ponad 3% światowego PKB, to reprezentują 18% ludności świata i ponad 50% ludzi żyjących w skrajnym ubóstwie²⁶.

W kontekście postępującego kryzysu zadłużenia szczególnie niepokojąco wygląda sytuacja w Chinach, z tym że Chiny występują tutaj w dwojakiego rodzaju roli. Po pierwsze, chińska gospodarka coraz bardziej obciążona jest długiem publicznym i prywatnym. Jej obciążenie w 2022 r. sięgnęło 2,5 bln USD, a wobec postępującego kryzysu na chińskim rynku nieruchomości oraz trudności z opanowaniem pandemii COVID-19 w najbliższym czasie nie widać szans na odwrócenie tego negatywnego trendu²⁷. Po drugie, ostatni rok przyniósł spadek wypłacalności szeregu państw rozwijających się zadłużonych w chińskich instytucjach finansowych. Szczególnie poważna sytuacja jest w państwach Afryki Subsaharyjskiej, które to gospodarki należą w większości do grupy państw najsłabiej rozwiniętych²⁸.

²³ IMF, *Global Debt Database*, <https://www.imf.org/external/datamapper/datasets/GDD> (dostęp: 08.02.2023).

²⁴ V. Gaspar, P. Medas, R. Perrelli, „Riding the global debt rollercoaster”, IMF Blog, 12 grudnia 2022 r., https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2022/12/12/riding-the-global-debt-rollercoaster?utm_medium=email&utm_source=govdelivery (dostęp: 08.02.2023).

²⁵ J. Horwich, „At a precarious moment, the world is awash in sovereign debt”, Federal Reserve Bank of Minneapolis, 10 listopada 2022 r., <https://www.minneapolisfed.org/article/2022/at-a-precarious-moment-the-world-is-awash-in-sovereign-debt> (dostęp: 08.02.2023).

²⁶ L. Elliott, „Time may be running out: Global debt crisis reaches critical point”, *The Guardian*, 13 października 2022 r., <https://www.theguardian.com/business/2022/oct/13/time-may-be-running-out-chronicle-of-a-debt-crisis-foretold> (dostęp: 08.02.2023).

²⁷ M. Ezrati, „China’s overwhelming debt burden points to still deepen problems”, *Forbes*, 16 stycznia 2023 r., <https://www.forbes.com/sites/miltonezrati/2023/01/16/chinas-overwhelming-debt-burden-points-to-still-deeper-problems/?sh=bf1bbfb4433a> (dostęp: 08.01.2023).

²⁸ A. Vines Obe, C. Butler, Y. Jie, „The response to debt distress in Africa and the role of China. Exploring solutions to African debt distress through multilateral cooperation”, Chatham House Research Paper, 15 grudnia 2022 r., https://www.chathamhouse.org/2022/12/response-debt-distress-africa-and-role-china?utm_source=Chatham%20House&utm_medium=email&utm_campaign=13677411_CH%20-%20CH%20Newsletter%20-%20

Handel światowy 2022/23

Handel światowy po załamaniu związanym z pandemią COVID-19 i odbiciu w 2021 r. w kolejnym roku nadal wykazywał tendencję wzrostową. Zgodnie z prognozami Światowej Organizacji Handlu (World Trade Organization, WTO) z października 2022 r. światowy handel towarami wzrósł w 2022 r. o 3,5%. Ekonomisci WTO skorygowali tym samym swoje wcześniejsze mniej optymistyczne prognozy z kwietnia 2022 r., gdy przewidywali wzrost wymiany towarowej na poziomie 3,0%. Wojna w Ukrainie i związane z nią problemy gospodarcze spowodowały jednak wyhamowanie dynamiki wymiany handlowej w drugiej połowie 2022 r.²⁹

Spowolnienie tendencji wzrostu wymiany handlowej w 2022 r. w porównaniu z rokiem poprzednim obserwowane było we wszystkich regionach poza Bliskim Wschodem. W przypadku tego regionu spodziewany jest bowiem najsilniejszy wzrost eksportu spośród wszystkich regionów, na poziomie 14,6%, w dalszej kolejności plasuje się Afryka (6,0%), Ameryka Północna (3,4%), Azja (2,9%), Europa (1,8%) i Ameryka Południowa (1,6%). Według danych przywołanych w tabeli 1 Bliski Wschód powinien odnotować największą dynamikę wzrostu również po stronie importu (11,1%). Dalsze pozycje zajmują: Ameryka Północna (8,5%), Afryka (7,2%), Ameryka Południowa (5,9%), Europa (5,4%), Azja (0,9%). Natomiast eksport ze Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP) powinien spaść o 5,8% w skali roku, a import o 24,7%. Jest to związane z sankcjami nałożonymi na Federację Rosyjską, w tym w szczególności wykluczeniem tego państwa z systemu płatności SWIFT.

W kontekście stabilności globalnych łańcuchów produkcji warto przeanalizować dane dotyczące handlu dobrami pośrednimi (*intermediate goods*, IG)³⁰. Podobnie jak globalny eksport towarów ogółem światowy eksport dóbr pośrednich kolejny rok wykazywał tendencje wzrostowe. W drugim kwartale 2022 r. światowy eksport dóbr pośrednich wzrósł o 4% rok do roku, do

---

16.12.2022&utm_content=Debt-CTA&dm_i=1S3M,855K3,V398B4,XCUVN,1 (dostęp: 08.02.2023); T. Hancock, „China has a debt problem – other people’s debt”, Bloomberg, 1 października 2022 r., <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2022-10-01/china-has-a-debt-problem-other-people-s-debt-new-economy-saturday> (dostęp: 08.02.2023).

²⁹ WTO, „Trade growth to slow sharply...”, op. cit.

³⁰ Dobra pośrednie (IG) to nakłady (półprodukty) służące do wytworzenia produktu końcowego, począwszy od upraw wykorzystywanych do produkcji żywności, po tekstylia i metale potrzebne do produkcji towarów. Handel dobrami pośrednimi jest wskaźnikiem aktywności w łańcuchach dostaw (WTO, Economic Research and Statistics Division, „Information note on trade in intermediate goods: Third quarter 2021”, https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/miwi_e/info_note_2021q3_e.pdf, dostęp: 22.01.2023; K. Jędrzejowska, A. Wróbel, „Gospodarka światowa 2021–2022: niepełne i nierówne ożywienie gospodarcze czasu pandemii”, *Rocznik Strategiczny 2021/22*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2022, s. 220).

Tabela 1

Handel towarami – roczna stopa wzrostu w latach 2018–2023 (%)

	2018	2019	2020	2021	2022*	2023*
Świat	3,2	0,5	-5,2	9,7	3,5	1,0
Eksport						
Ameryka Północna	3,9	0,4	-8,9	6,5	3,4	1,4
Ameryka Południowa	0,6	-1,3	-4,9	5,6	1,6	0,3
Europa	1,8	0,6	-7,8	7,9	1,8	0,8
WNP	4,1	-0,1	-1,7	0,5	-5,8	3,3
Afryka	3,2	-0,4	-8,1	5,2	6,0	-1,0
Bliski Wschód	4,8	-1,3	-8,9	1,4	14,6	-1,5
Azja	3,7	0,9	0,5	13,3	2,9	1,1
Import						
Ameryka Północna	5,1	-0,6	-5,9	12,3	8,5	0,8
Ameryka Południowa	4,6	-1,8	-10,7	25,4	5,9	-1,0
Europa	1,9	0,3	-7,3	8,3	5,4	-0,7
WNP	4,0	8,3	-5,5	9,1	-24,7	9,4
Afryka	5,5	3,1	-14,7	7,7	7,2	5,7
Bliski Wschód	-4,4	11,2	-10,1	8,4	11,1	5,7
Azja	5,0	-0,4	-1,0	11,1	0,9	2,2

* Prognoza.

Źródło: WTO, „Trade growth to slow sharply in 2023 as global economy faces strong headwinds”, Press 909, International Trade Statistics, 5 października 2022 r., https://www.wto.org/english/news_e/pres22_e/pr909_e.htm (dostęp: 22.01.2023).

2,5 mld USD. Wzrost ten, choć wolniejszy niż poziom odnotowany w tym samym okresie rok temu, nadal wskazuje na stabilną aktywność w globalnych łańcuchach dostaw³¹. Znacząca dynamika w tym zakresie związana była w dużej mierze ze wzrostem eksportu pośrednich produktów spożywczych. Eksport dóbr pośrednich określanych jako „Żywność i napoje przemysłowe” odnotował bowiem wzrost o 20% rok do roku, osiągając wartość

³¹ Dla porównania światowy eksport dóbr pośrednich wzrósł o 47% rok do roku w drugim kwartale 2021 r. WTO, „Exports of intermediate goods post sustained growth in second quarter of 2022”, 1 lutego 2023 r., https://www.wto.org/english/news_e/news23_e/stat_01feb23_e.htm (dostęp: 22.01.2023).

Tabela 2

Eksport dóbr pośrednich według regionów w mld USD w latach 2020–2022 wg kwartałów

	2020 I	2020 II	2020 III	2020 IV	2021 I	2021 II	2021 III	2021 IV	2022 I	2022 II
Świat	1840	1658	1936	2115	2214	2436	2452	2573	2426	2536
Afryka	44	37	47	53	57	67	66	67	70	76
Azja	733	739	854	928	937	1,043	1,095	1,154	1,032	1,096
Europa	726	595	696	765	840	897	865	909	894	889
Ameryka Północna	254	201	246	277	282	299	296	317	304	330
Ameryka Południowa i Środkowa	66	72	76	76	83	110	112	99	100	123
Pozostałe regiony	18	12	17	16	16	20	18	28	25	21

Źródło: WTO, Economic Research and Statistics Division, „Information note on trade in intermediate goods: second quarter 2022”, https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/miwi_e/info_note_2022q2_e.pdf (dostęp: 22.01.2023).

ponad 120 mld USD. Światowy eksport „Innych artykułów przemysłowych” obejmujący szeroki zakres nakładów produkcyjnych, takich jak konstrukcje metalowe, przewodniki elektryczne i produkty medyczne, wzrósł o 9%. Eksport części i akcesoriów transportowych wzrósł o 1%. Z kolei światowy eksport rud, kamieni szlachetnych i metali ziem rzadkich zmniejszył się o 11% rok do roku, co było związane ze spadkiem cen rudy żelaza. Światowy eksport części i akcesoriów, z wyłączeniem sprzętu transportowego, spadł o 1%³². Według danych WTO w drugim kwartale 2022 r. udział dóbr pośrednich w handlu ogółem (bez paliw) pozostał na poziomie 50%³³.

W drugim kwartale 2022 r. największy wzrost eksportu dóbr pośrednich w porównaniu z pierwszym kwartałem 2022 r. wystąpił w Ameryce Południowej i Środkowej (22%)³⁴. W przypadku Ameryki Północnej odnotowano 9-procentowy wzrost związany z 74-procentowym wzrostem eksportu złota ze Stanów Zjednoczonych, głównie do Europy i Azji. Wśród międzyregionalnych przepływów dóbr pośrednich Afryka odnotowała 100-procentowy wzrost eksportu do Ameryki Południowej i Środkowej (głównie eksport

³² Ibidem.

³³ Omawiany wskaźnik utrzymuje się na tym poziomie od ponad dekady.

³⁴ Głównie w wyniku sezonowego eksportu soi przez Brazylię do Chin. W drugim kwartale 2022 r. Brazylia zajęła 13 miejsce wśród największych eksporterów dóbr pośrednich (WTO, Economic Research and Statistics Division, „Information note on trade in intermediate goods: second quarter 2022”, https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/miwi_e/info_note_2022q2_e.pdf, dostęp: 22.01.2023).

mocznika i amonu z Afryki na rzecz przemysłu nawozowego w Brazylii). Europejski eksport dóbr pośrednich do Azji zmniejszył się natomiast o 11%. Tendencja spadkowa wystąpiła również w przypadku eksportu północnoamerykańskich dóbr pośrednich do Azji (–4%) oraz wywozu z Afryki do Ameryki Północnej (–4%)³⁵. Z ujemną dynamiką eksportu dóbr pośrednich w grupie głównych eksporterów tych produktów w drugim kwartale 2022 r. zmagaly się Niemcy (–8%), Hongkong (–10%³⁶), Japonia (–3%) i Belgia (–10%³⁷). Wśród piętnastu czołowych eksporterów dóbr pośrednich największy wzrost odnotowano na Tajwanie (16%) oraz w Kanadzie (13%) i Singapurze (10%). W Chinach, Stanach Zjednoczonych i Brazylii wskaźnik ów osiągnął ten sam poziom (8%).

W imporcie poza Chinami (–8%), Honkongiem (–3%) i Wielką Brytanią (–10%) w drugim kwartale 2022 r. w grupie piętnastu głównych importerów dóbr pośrednich odnotowano wzrost zakupów w porównaniu z analogicznym okresem rok wcześniej. Dwucyfrowe wskaźniki wzrostu importu dóbr pośrednich wystąpiły w Stanach Zjednoczonych (15%), Meksyku (27%), Indiach (24%), Republice Korei (11%), Włoszech (12%), Singapurze (18%) i na Tajwanie (14%)³⁸. W tej grupie na uwagę zasługuje zwłaszcza Meksyk. Gospodarka ta w porównaniu z końcem 2021 r. awansowała o cztery pozycje w rankingu głównych importerów dóbr pośrednich, co świadczy o rosnącym znaczeniu tego państwa w globalnych łańcuchach produkcji³⁹.

O spowolnieniu w handlu światowym w 2022 r. i stanie globalnych łańcuchów dostaw oprócz prognoz WTO świadczą również inne wskaźniki, w tym m.in. publikowane przez J.P. Morgan *Global Purchasing Managers Indices* (PMI)⁴⁰. Główny indeks PMI spadł w sierpniu 2022 r. do 26-miesięcznego minimum 50,3 tuż powyżej wartości progowej 50 oddzielającej ekspansję od ograniczania zakupów. Subindeks reprezentujący nowe zamówienia eksportowe spadł do 47,0, sygnalizując osłabienie globalnej aktywności produkcyjnej i globalnego popytu, co oznacza, że handel towarami będzie nadal spowalniał w nadchodzących miesiącach⁴¹. Spadek globalnego popytu na import odzwierciedla również wskaźnik globalnego barometru handlu

³⁵ WTO, „Exports of intermediate goods...”, op. cit.

³⁶ Spadek dostaw komponentów *high-tech* (pamięci, układy scalone) do Chin.

³⁷ Zmniejszenie dostaw metali rzadkich (rod, pallad) i części maszyn do partnerów produkcyjnych w Niemczech, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych.

³⁸ WTO, Economic Research and Statistics Division, „Information note...”, op. cit.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Indeksy menedżerów ds. zakupów (PMI) są miesięcznymi wskaźnikami ekonomicznymi opartymi na ankietach biznesowych. J.P. Morgan agreguje wskaźniki PMI z ponad 40 krajów w globalny wskaźnik PMI, którego wartości większe niż 50 oznaczają ekspansję, a mniejsze niż 50 – kurczenie się globalnych zakupów (WTO, „Trade growth to slow sharply...”, op. cit.).

⁴¹ Zob. J.P. Morgan Global Manufacturing PMI™, J.P. Morgan News Release, 3 października 2022 r., <https://www.pmi.spglobal.com/Public/Home/PressRelease/3760cf0d3e5f449dbfe-06bdb7ca1933d> (dostęp: 22.01.2023).

towarami (*WTO Goods Trade Barometer*)⁴². Opublikowane 28 listopada 2022 r. dane na poziomie 96,2 są poniżej zarówno wartości bazowej dla indeksu, jak i poprzedniego odczytu wynoszącego 100,0, co odzwierciedla zmniejszający się popyt na towary w handlu międzynarodowym⁴³.

Obserwowane od drugiego kwartału 2021 r. „wielkie odbicie” w handlu usługami utrzymało się w roku 2022⁴⁴. Dostępne miesięczne dane do lipca 2022 r. wskazują, że eksport usług turystycznych i transportowych w wielu gospodarkach silnie się odbił w związku ze złagodzeniem lub wręcz zniesieniem ograniczeń związanych z pandemią COVID-19. Potwierdzają to dane o lotach międzynarodowych z sieci OpenSky, według których dzienne loty komercyjne (w tym wewnątrz Unii Europejskiej) w lecie 2022 r. przekroczyły poziom sprzed pandemii. Wyjątkiem są Chiny, gdzie wydatki na podróże są ograniczane przez politykę „zero COVID”. Eksport usług pozostałych (*other commercial services*) wzrastał w umiarkowanym tempie, w głównej mierze z uwagi na fakt, iż ta kategoria usług w najmniejszym stopniu została dotknięta spowolnieniem związanym z pandemią. Zmiana modelu funkcjonowania wielu firm w trakcie pandemii wymuszała bowiem m.in. rozwój nowoczesnych usług dla biznesu zaliczanych do tej kategorii usług⁴⁵.

Wśród pozytywnych tendencji w handlu światowym w 2022 r. warto również podkreślić, że wyeliminowane zostały pandemiczne zakłócenia w handlu światowym związane z przepustowością portów. Świadczą o tym dane dotyczące przepustowości kontenerów wykorzystywane do uchwycenia skutków zatorów w portach i zakłóceń dostaw. W 2022 r. usunięto wcześniejsze zaległości w portach w Chinach i na Zachodnim Wybrzeżu Stanów Zjednoczonych po przestojach związanych z pandemią na początku 2022 r.⁴⁶

W 2023 r. WTO przewiduje dalsze wyhamowanie dynamiki wzrostu światowej wymiany towarowej. Zgodnie z prognozami organizacji w 2023 r. światowy handel zwiększy się jedynie o 1,0%, co oznacza gwałtowny spadek

---

⁴² Barometr handlu towarami jest złożonym wskaźnikiem odzwierciedlającym trendy w handlu światowym, dostarczającym w czasie rzeczywistym informacji o trajektorii handlu towarami w odniesieniu do ostatnich trendów. Wartości większe niż 100 sygnalizują ekspansję powyżej trendu, podczas gdy mniejsze niż 100 wskazują na wzrost poniżej trendu.

⁴³ WTO, „Goods barometer sinks below trend as global import demand weakens”, 28 listopada 2022 r., https://www.wto.org/english/news_e/news22_e/wtoi_28nov22_e.htm (dostęp: 22.01.2023).

⁴⁴ K. Jędrzejowska, A. Wróbel, op. cit., s. 223.

⁴⁵ WTO, „Trade growth to slow sharply...”, op. cit.

⁴⁶ Zob. *RWI/ISL Container Throughput Index*, <https://www.isl.org/en/containerindex> <https://www.isl.org/en/containerindex>; *RWI/ISL Container Throughput Index: Recovery of container throughput in spite of continuously disturbed supply chains*, <https://www.isl.org/en/containerindex/may-2022> (dostęp: 22.01.2023).

w stosunku do poprzednich szacunków na poziomie 3,4%. Jest to związane z przewidywanym zmniejszeniem dynamiki wzrostu gospodarczego oraz spadkiem importu. W Europie wysokie ceny energii ograniczą wydatki gospodarstw domowych i podniosą koszty produkcji. W Stanach Zjednoczonych bardziej restrykcyjna polityka pieniężna wpływa negatywnie na wydatki, m.in. w sektorze nieruchomości czy motoryzacyjnym⁴⁷. Z kolei Chiny nadal zmagają się z epidemią COVID-19 i zakłóceniami produkcji w połączeniu ze słabym popytem zewnętrznym. Wiele państw rozwijających się jest natomiast narażonych na rosnące koszty importu paliw, żywności i nawozów, co może negatywnie oddziaływać na ich bezpieczeństwo żywnościowe i generować wzrost zadłużenia⁴⁸.

W związku z wysokim stopniem niepewności będącym konsekwencją wojny w Ukrainie oraz ze zmieniającą się polityką monetarną państw wysoko rozwiniętych⁴⁹ ekonomiści WTO w swoich prognozach dotyczących rozwoju handlu w 2023 r. przewidzieli również dwa skrajne warianty – mniej optymistyczny i bardziej optymistyczny. W pierwszym przypadku przewidywane jest załamanie handlu światowego. Prognozowany jest bowiem spadek dynamiki na poziomie -2,8%. W razie spełnienia się scenariusza optymistycznego wskaźnik dynamiki wzrostu wymiany towarowej przewyższy wyniki prognozowane dla 2022 r., osiągając poziom 4,6%⁵⁰.

Wyniki 12. Konferencji Ministerialnej WTO

Rok 2022 w Światowej Organizacji Handlu to okres intensywnych prac przygotowawczych do 12. Konferencji Ministerialnej (12th Ministerial Conference, MC12). Tym razem po dwukrotnym przełożeniu MC12 udało się doprowadzić do spotkania najważniejszego organu organizacji i podjąć decyzje i deklaracje w wielu kwestiach⁵¹. Konferencja odbyła się w dniach 12–17 czerwca 2022 r. w siedzibie WTO w Genewie. Jej współgospodarzem był Kazachstan, a przewodniczył jej Timur Sulejmenow, zastępca szefa

⁴⁷ United Nations, „WTO anticipates sharp slowdown in world trade growth in 2023”, UN News Global perspective Human stories, 6 października 2022 r., <https://news.un.org/en/story/2022/10/1129302> (dostęp: 22.01.2023).

⁴⁸ WTO, „Trade growth to slow sharply...”, op. cit.

⁴⁹ Główne banki centralne już teraz podnoszą stopy procentowe, starając się opanować inflację. Bardziej restrykcyjna polityka w tym zakresie może jednak wywołać recesję, co z kolei wpłynie negatywnie na import. Alternatywnie banki centralne mogą nie zrobić wystarczająco dużo, aby obniżyć inflację, co może wymagać bardziej zdecydowanych interwencji w przyszłości. Dodatkowo wysokie stopy procentowe w państwach wysoko rozwiniętych mogą spowodować ucieczkę kapitału z gospodarek wschodzących, zakłócając globalne przepływy finansowe (WTO, „Trade growth to slow sharply...”, op. cit.).

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Zob. K. Jędrzejowska, A. Wróbel, op. cit., s. 225.

administracji prezydenta Kazachstanu⁵². Wynikiem spotkania jest porozumienie w sprawie pakietu kluczowych inicjatyw handlowych. Przyjęty „pakiet genewski” obejmuje szereg dokumentów, których celem była odpowiedź na najbardziej pilne wyzwania związane z globalnym zarządzaniem handlem światowym, w tym:

- Dokument końcowy⁵³,
- Deklarację ministerialną w sprawie reakcji na sytuacje kryzysowe w zakresie braku bezpieczeństwa żywnościowego⁵⁴,
- Decyzję ministerialną w sprawie zwolnień z zakazów lub ograniczeń wywozowych dotyczących zakupów żywności w ramach Światowego Programu Żywnościowego (WFP)⁵⁵,
- Deklarację ministerialną w sprawie reakcji WTO na pandemię COVID-19 i gotowości do przyszłych pandemii⁵⁶,
- Decyzję ministerialną w sprawie Porozumienia w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej⁵⁷,
- Decyzję w sprawie moratorium na handel elektroniczny oraz programu prac⁵⁸,
- Porozumienie w sprawie subsydiów dla rybołówstwa⁵⁹.

Wynikiem MC12 jest również Decyzja w sprawie programu prac dotyczącego małych gospodarek⁶⁰, Decyzja w sprawie nienaruszania praw własności intelektualnej oraz skarg w zakresie porozumienia TRIPS⁶¹ oraz Deklaracja w sprawie środków sanitarnych i fitosanitarnych⁶².

---

⁵² Kazachstan miał być pierwotnie gospodarzem MC12 w czerwcu 2020 r. Gdyby konferencja doszła wówczas do skutku, byłoby to pierwsze spotkanie ministerialne WTO w Azji Centralnej.

⁵³ WTO, MC12 outcome document adopted on 17 June 2022, WT/MIN(22)/24.

⁵⁴ WTO, Ministerial declaration on the emergency response to food insecurity adopted on 17 June 2022, WT/MIN(22)/28.

⁵⁵ WTO, Ministerial decision on World Food Programme, food purchases exemption from export prohibitions or restrictions adopted on 17 June 2022, WT/MIN(22)/29.

⁵⁶ WTO, Ministerial declaration on the WTO response to the Covid-19 pandemic and preparedness for future pandemics adopted on 17 June 2022, WT/MIN(22)/31.

⁵⁷ WTO, Ministerial decision on the TRIPS agreement adopted on 17 June 2022, WT/MIN(22)/30.

⁵⁸ WTO, Work programme on electronic commerce, Ministerial decision adopted on 17 June 2022, WT/MIN(22)/32.

⁵⁹ WTO, Agreement on fisheries subsidies adopted on 17 June 2022, WT/MIN(22)/33.

⁶⁰ WTO, Work programme on small economies, Ministerial decision adopted on 17 June 2022, WT/MIN(22)/25.

⁶¹ WTO, TRIPS non-violation and situation complaints, Ministerial Decision adopted on 17 June 2022, WT/MIN(22)/26.

⁶² WTO, Sanitary and phytosanitary declaration for the twelfth WTO Ministerial Conference: Responding to modern SPS challenges, Ministerial declaration adopted on 17 June 2022, WT/MIN(22)/27.

Biorąc pod uwagę uwarunkowania ekonomiczne i polityczne prac WTO w ostatnim czasie, można uznać, że 12. Konferencja Ministerialna zakończyła się sukcesem. Mimo szeroko opisywanego w poprzednich *Rocznikach* kryzysu negocjacji handlowych WTO⁶³ w warunkach wojny, w którą są zaangażowani dwaj członkowie organizacji, kryzysu ekonomicznego związanego z pandemią COVID-19 i wojną w Ukrainie udało się bowiem przyjąć szereg istotnych decyzji i deklaracji, odpowiadając przynajmniej na najpilniejsze wyzwania globalnego zarządzania handlem światowym. Jak podkreśliła dyrektor generalna WTO Ngozi Okonjo-Iweala, przyjęty pakiet zobowiązań pokazał, że „członkowie WTO mogą się zjednoczyć ponad geopolitycznymi liniami podziału, aby rozwiązać problemy globalnej wspólnoty oraz wzmocnić i ożywić tę instytucję”⁶⁴.

Spośród wyników 12. Konferencji Ministerialnej WTO pozytywnie należy przede wszystkim odebrać przyjęcie po ponad dwóch dekadach rokowań Porozumienia w sprawie subsydiów dla rybołówstwa, pokazuje ono bowiem, że mimo wielu trudności dotyczących funkcji negocjacyjnej WTO udaje się wypracować konsensus i przyjąć nowe zasady w handlu światowym. Porozumienie, uwzględniając zasady zrównoważonego rozwoju, ustanawia nowe globalne reguły ograniczania szkodliwych subsydiów i ochrony światowych zasobów w sposób uwzględniający również potrzeby rybaków w krajach rozwijających się i najsłabiej rozwiniętych (LDC)⁶⁵.

W odpowiedzi na wyzwania związane z pandemią COVID-19 członkowie organizacji przyjęli Deklarację ministerialną w sprawie reakcji WTO na obecną i przyszłe pandemie oraz Decyzję ministerialną w sprawie Porozumienia w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej. W szczególności przewidziano możliwość odstępstwa od niektórych wymogów TRIPS odnośnie do stosowania licencji przymusowych na produkcję szczepionek COVID-19, aby zwiększyć ich podaż i dostępność zwłaszcza w państwach rozwijających się⁶⁶.

Podobnie jak w przypadku Konferencji Ministerialnej na Bali i w Nairobi ważnym punktem rozmów w trakcie 12. Konferencji Ministerialnej była kwestia bezpieczeństwa żywnościowego, która dodatkowo zyskała na znaczeniu w kontekście wspomnianego wcześniej negatywnego

⁶³ Zob. K. Jędrzejowska, A. Wróbel, „Wielki lockdown i deglobalizacja: wpływ pandemii COVID-19 na gospodarkę światową”, *Rocznik Strategiczny 2020/21*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2021, s. 184–190.

⁶⁴ WTO, „MC12 ‘Geneva package’ – in brief”, https://www.wto.org/english/thewto_e/mini-st_e/mc12_e/geneva_package_e.htm (dostęp: 22.01.2022).

⁶⁵ Porozumienie wejdzie w życie po przyjęciu jego instrumentu prawnego przez $\frac{2}{3}$ członków WTO (WTO, Agreement on fisheries subsidies..., op. cit.).

⁶⁶ WTO, Ministerial declaration on the WTO response..., op. cit.; WTO, Ministerial decision on the TRIPS..., op. cit.

oddziaływania wojny w Ukrainie na ceny i podaż surowców rolnych oraz nawozów. Deklaracja ministerialna w sprawie reakcji na sytuacje kryzysowe w zakresie braku bezpieczeństwa żywnościowego oraz Decyzja ministerialna w sprawie zwolnień z zakazów lub ograniczeń wywozowych dotyczących zakupów żywności w ramach Światowego Programu Żywnościowego (WFP) stanowią odpowiedź na żądania społeczności międzynarodowej odnośnie do podjęcia przez członków WTO natychmiastowych działań w celu rozwiązania problemu niedoborów żywności i gwałtownie rosnących cen żywności oraz zapewnienia najsłabszym gospodarkom dostępu do nadzwyczajnej pomocy żywnościowej⁶⁷.

W dziedzinie handlu elektronicznego udało się po raz kolejny mimo zastrzeżeń części członków organizacji, w tym Indii i RPA, odnowić moratorium w sprawie opłat celnych od transmisji elektronicznych („moratorium w sprawie handlu elektronicznego”). Według zwolenników moratorium handel elektroniczny jest usługą, a zatem nie powinien podlegać opłatom celnym⁶⁸. Moratorium pozostanie w mocy do kolejnej Konferencji Ministerialnej, która powinna zostać zorganizowana do końca do końca 2023 r. lub do 31 marca 2024 r., jeśli MC13 – podobnie jak to było z MC12 – zostanie przełożona na późniejszy termin⁶⁹.

Jednym z najważniejszych wyzwań stojących obecnie przed członkami WTO jest reforma samej organizacji, przywrócenie efektywności funkcji negocjacyjnej oraz systemu rozstrzygania sporów. Poprawy wymaga również proces notyfikacji stosowanych środków polityki handlowej. W tym zakresie w trakcie 12. Konferencji Ministerialnej członkowie organizacji zgodzili się na podjęcie kompleksowego przeglądu funkcji WTO w celu zapewnienia skuteczności wielostronnego systemu handlowego w reakcji na stojące przed nim wyzwania. W dokumencie końcowym MC12 zobowiązano się do pracy nad reformą organizacji w celu poprawy wszystkich jej funkcji za pomocą otwartego, przejrzystego i integracyjnego procesu. Przegląd funkcji WTO zostanie przeprowadzony przez Radę Generalną WTO i ze wsparciem jej organów pomocniczych. Celem procesu jest przedstawienie ewentualnych propozycji reform na 13. Konferencji Ministerialnej WTO. Przyjęto też uzgodnienia dotyczące rozmów odnoszących się do przywrócenia efektywności rozwiązania problemów związanych

⁶⁷ WTO, „MC12 ‘Geneva package’...”, op. cit.

⁶⁸ Wniosek – Decyzja Rady określająca stanowisko, jakie ma zająć Unia Europejska na forum konferencji ministerialnej Światowej Organizacji Handlu (WTO) w odniesieniu do przedłużenia moratorium w sprawie opłat celnych od transmisji elektronicznych („moratorium w sprawie handlu elektronicznego”) oraz moratorium dotyczącego skarg niezwiązanych z naruszeniem i skarg związanych z innymi sytuacjami, /* COM/2013/0746 final – 2013/0360 (NLE) */, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52013PC0746> (dostęp: 22.01.2023).

⁶⁹ WTO, Work programme on electronic..., op. cit.

z systemem rozstrzygania sporów i przywrócenia jego funkcjonalności do 2024 r.⁷⁰ WTO w najbliższym czasie będzie kontynuowała również prace odnoszące się do subsydiów w rybołówstwie. Grupa negocjacyjna ds. zasad (dotacje dla rybołówstwa) podejmie rokowania w celu dalszego ograniczenia niektórych dotacji, gdyż przyczyniają się one do nadmiernej zdolności połowowej i przełowienia. Będą również prowadzone dalej prace w odniesieniu do wyzwań związanych z pandemią COVID-19 i kolejnymi pandemiemi. Wśród dziedzin wymagających dalszej uwagi wymienia się ograniczenia eksportowe, bezpieczeństwo żywności, własność intelektualną, współpracę regulacyjną, usługi, klasyfikację taryfową, transfer technologii, ułatwienia w handlu i przejrzystość⁷¹.

Międzynarodowe rynki finansowe w 2022 r.

W ocenie MFW rok 2022 upłynął pod znakiem narastającego ryzyka i pogarszającej się sytuacji na rynkach finansowych. Wartość wskaźnika *MSCI World Index* odzwierciedlającego zmiany kapitalizacji rynku spadła w 2022 r. o 20%, co jest najgorszym wynikiem od światowego kryzysu finansowego 14 lat temu⁷², a spadki wartości pojedynczych indeksów giełdowych były nawet wyższe. Na przykład Nasdaq Composite stracił na przestrzeni 2022 r. ponad 30% wartości, kończąc fazę wzrostową z 2021 r.⁷³

W kontekście spadków na rynkach kapitałowych zwraca uwagę sytuacja tzw. FAANGs. Akronim ten odnosi się do „wielkiej piątki” przedsiębiorstw branży technologicznej: Meta (dawniej Facebook), Amazon, Apple, Netflix oraz Alphabet (dawniej Google). Wartość akcji Apple na przestrzeni 2022 r. spadła o 27%, Amazona o połowę, a spadek wartości Meta wyniósł aż 65%⁷⁴.

W kwietniu 2022 r. bazylejski Bank Rozrachunków Międzynarodowych (Bank for International Settlements, BIS) opublikował kolejną, trzynastą już edycję przeprowadzanego co trzy lata badania rynków walutowych. Zgodnie z przedstawionymi danymi obrót w globalnej wymianie walutowej wynosił średnio ponad 7,5 bln USD dziennie w kwietniu 2022 r. pomimo

⁷⁰ WTO, „MC12 ‘Geneva package’...”, op. cit.

⁷¹ Ibidem.

⁷² *MSCI World Index*, <https://www.msci.com/documents/10199/178e6643-6ae6-47b9-82be-e1fc565ededb> (dostęp: 08.02.2023).

⁷³ G. Wearden, „Inflation, tech plunge and ‘crypto winter’: Global stock markets in 2022”, *The Guardian*, 30 grudnia 2022 r., <https://www.theguardian.com/business/2022/dec/30/inflation-tech-plunge-crypto-global-stock-markets-2022-shares-bonds-interest-rates> (dostęp: 08.02.2023).

⁷⁴ Ibidem; M. Jones, „How 2022 shocked, rocked and rolled global markets”, Reuters, 30 grudnia 2022 r., <https://www.reuters.com/markets/global-markets-wrapup-1-pix-2022-12-22/> (dostęp: 08.02.2023).

niestabilnego otoczenia rynkowego. Wartość ta odpowiada mniej więcej 30-krotnemu dziennemu światowemu PKB⁷⁵.

Mimo że na międzynarodowych rynkach walutowych obrotowi podlega ponad 50 walut, większość transakcji przypada na bardzo ograniczoną liczbę walut międzynarodowych. W tym zakresie sytuacja nie zmieniła się od wielu lat. Niezmiennie dolar amerykański pozostaje na pierwszym miejscu pod względem wielkości obrotów na światowych rynkach walutowych. Jest on stroną ponad 85% transakcji walutowych – zarówno na rynku *spot*, jak i *forward* – natomiast drugie pod względem wielkości obrotów euro w 2022 r. było stroną jedynie 31% transakcji⁷⁶.

Dominację dolara amerykańskiego potwierdza również struktura światowych rezerw walutowych. Aktywa denominowane w tej walucie stanowiły w trzecim kwartale 2022 r. blisko 60% światowych rezerw, podczas gdy rezerwy denominowane w euro odpowiadały za niespełna 20% światowych zasobów rezerwowych⁷⁷. Paradoksalnie jest to najniższy udział rezerw dolarowych od ćwierć wieku. Przy czym istotne jest, że na przestrzeni 2022 r. światowe rezerwy walutowe skurczyły się o niemal 1,5 bln USD. W tym przypadku również jest to pierwszy tak wielki spadek od czasu kryzysu finansowego w Azji Wschodniej w 1997 r.⁷⁸

W strukturze rezerw banków centralnych w 2022 r. doszło do bardzo istotnej zmiany. Jak wskazuje m.in. Barry J. Eichengreen, czołowy amerykański badacz międzynarodowego systemu finansowego, po powolnym spadku przez większą część czterech dekad zasoby złota w bankach centralnych wzrosły po raz pierwszy od czasu globalnego kryzysu finansowego. W przeciwieństwie do dywersyfikacji rezerw walutowych, która była podejmowana zarówno przez banki centralne państw rozwiniętych, jak i rozwijających się, państwa inwestujące w 2022 r. w złoto to wyłącznie rynki wschodzące, w szczególności Rosja, Chiny, Indie, Turcja i Kazachstan. Można zidentyfikować dwa zestawy czynników przyczyniających się do tego trendu. Po pierwsze, złoto przemawia do zarządzających rezerwami banków centralnych jako bezpieczna przystań w okresach niestabilności

⁷⁵ BIS, *Triennial Central Bank Survey. OTC foreign exchange turnover in April 2022*, Monetary and Economic Department, 27.10.2022, Bank for International Settlements 2022.

⁷⁶ M. Drehmann, V. Sushko, „The global foreign exchange market in a higher-volatility environment”, *BIS Quarterly Review*, grudzień 2022, <https://www.bis.org/publ/qtrpdf/rqt2212f.htm> (dostęp: 08.02.2023).

⁷⁷ IMF, *Currency composition of official foreign exchange reserves (COFER)*, <https://data.imf.org/?sk=E6A5F467-C14B-4AA8-9F6D-5A09EC4E62A4> (dostęp: 08.02.2023).

⁷⁸ S. Arslanalp, Ch. Simpson-Bell, „US dollar share of global foreign exchange reserves drops to 25-year low”, IMF Blog, 5 maja 2021 r., <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2021/05/05/blog-us-dollar-share-of-global-foreign-exchange-reserves-drops-to-25-year-low> (dostęp: 08.02.2023).

gospodarczej, finansowej i geopolitycznej. Po drugie, nałożenie sankcji finansowych przez Stany Zjednoczone, Wielką Brytanię, Unię Europejską i Japonię, czyli główne gospodarki emitujące rezerwy, wiąże się ze wzrostem udziału rezerw banków centralnych utrzymywanych w formie złota⁷⁹.

W 2022 r. nadal obecny był sygnalizowany w poprzedniej edycji *Rocznika* trend w kierunku rozwoju alternatywnych jednostek monetarnych, w szczególności walut cyfrowych emitowanych przez banki centralne (*Central Bank Digital Currency*, CBDC)⁸⁰. Według danych Atlantic Council mniej lub bardziej zaawansowane projekty związane z wprowadzeniem CBDC do obrotu trwają w 114 państwach, a 11 państw może się już poszczycić oficjalną cyfrową walutą. Jako ostatnia do tego grona w kwietniu 2022 r. dołączyła Jamajka. Jamajski Jam-Dex jest pierwszą z CBDC oficjalnie uznaną za legalny środek płatniczy na równi z tradycyjną walutą. Warto wspomnieć, że na koniec grudnia 2022 r. wszystkie gospodarki G-7 miały plany wdrożenia CBDC. W świetle międzynarodowego znaczenia dolara amerykańskiego szczególne znaczenie może mieć tu związany z CBDC projekt nowojorskiej Rezerwy Federalnej, Project Cedar⁸¹.

Pomimo dynamicznego rozwoju cyfrowych środków płatniczych emitowanych przez banki centralne rynek „tradycyjnych” kryptowalut w 2022 r. znalazł się w głębokim kryzysie, m.in. ze względu na odcięcie dopływu taniego pieniądza w warunkach coraz to wyższych stóp procentowych. Najbardziej znany przedstawiciel kryptowalut, bitcoin, stracił na przestrzeni 2022 r. $\frac{2}{3}$ swojej wartości, a sam rynek kryptowalut skurczył się o 1,4 bln USD. Wydarzenia ostatnich miesięcy na rynku kryptowalut często określane są jako „kryptowalutowa zima”, w której wyniku upadła seria platform obrotu, w tym giełda kryptowalut FTX⁸².

Pomimo licznych zawirowań rok 2022 należy ocenić pozytywnie pod względem rozwoju rynku szeroko rozumianych zrównoważonych instrumentów finansowych. Oprócz wzrostu dostępności tego rodzaju instrumentów bardzo dynamicznie rozwijają się regulacje dostosowane do potrzeb tego rynku. Amerykańscy i brytyjscy regulatorzy rynku finansowego stopniowo rozszerzali zakres danych o wpływie na klimat, jakie muszą ujawniać spółki

⁷⁹ S. Arslanalp, B.J. Eichengreen, Ch. Simpson-Bell, „Gold as international reserves: A barbarous relic no more?”, IMF Working Paper, 27 stycznia 2023 r., https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2023/01/27/Gold-as-International-Reserves-A-Barbarous-Relic-No-More-528089?utm_medium=email&utm_source=govdelivery (dostęp: 08.02.2023).

⁸⁰ K. Jędrzejowska, A. Wróbel, „Gospodarka światowa 2021–2022...”, op. cit.

⁸¹ Atlantic Council, *Central Bank Digital Currency Tracker*, <https://www.atlanticcouncil.org/cbdctracker/> (dostęp: 08.02.2023); Federal Reserve Bank of New York, *Project Cedar: Improving Cross-Border Payments With Blockchain Technology*, <https://www.newyorkfed.org/about-thefed/nyic/project-cedar> (dostęp: 08.02.2023).

⁸² G. Wearden, op. cit.; M. Jones, op. cit.

giełdowe. Z kolei Goldman Sachs podaje, że w Azji rośnie zapotrzebowanie na raporty klimatyczne ze strony rządów, inwestorów i konsumentów. Raportowanie zgodne z wymogami wprowadzanymi przez Grupę Zadaniową ds. Ujawniania Informacji Finansowych Związanych z Klimatem (Task Force on Climate-related Financial Disclosures, TCFD) w najbliższych latach ma stać się normą na rynkach takich jak Hongkong, Singapur, Nowa Zelandia, Malezja, Tajwan i Japonia⁸³.

Międzynarodowe instytucje finansowe wobec wojny w Ukrainie

Aktywność międzynarodowych instytucji finansowych (*International Financial Institutions*, IFIs) w 2022 r. i na początku 2023 r. można podzielić na kilka obszarów. Przede wszystkim mamy tutaj kontynuację projektów rozpoczętych we wcześniejszych okresach, takich jak reforma zarządzania światowym systemem finansowym, działania na rzecz utrzymania stabilności międzynarodowego systemu finansowego oraz – mające coraz większe znaczenie w świetle narastającego kryzysu zadłużeniowego – starania o restrukturyzację i redukcję zadłużenia międzynarodowego państw. Równocześnie działania większości IFIs w coraz większym stopniu sprzężone były z wysiłkami na rzecz realizacji celów Agendy 2030.

Całkowicie nowym aspektem działalności wielu IFIs było w 2022 r. wspieranie zaatakowanej przez Rosję Ukrainy oraz zapobieganie negatywnym skutkom wojny dla stabilności światowej gospodarki. O ile Ukraina była beneficjentem licznych programów pomocowych jeszcze przed lutym 2022 r., o tyle ostatnie miesiące przyniosły istotne zmiany w zakresie formy i wielkości pomocy dostarczanej temu państwu. Szczególnie aktywne w tej sferze były MFW, Bank Światowy oraz niektóre z wielostronnych banków rozwoju (*Multilateral Development Banks*, MDBs).

Ukraina jest beneficjentem programów MFW od 2015 r. i przed rosyjską agresją miała otwarty program pożyczkowy MFW w wysokości 5 mld USD. Po inwazji w lutym 2022 r. anulowała wcześniejszy program i wystąpiła o szybką pomoc nadzwyczajną MFW. 8 marca 2022 r. MFW zatwierdził pakiet pomocowy dla Ukrainy o wartości 1,4 mld USD. W przeciwieństwie do tradycyjnych pożyczek MFW finansowanie z marca 2022 r. odbywa się za pośrednictwem instrumentu szybkiego finansowania MFW (*Rapid Financing Instrument*, RFI). W podobny sposób MFW udostępnił Ukrainie

---

⁸³ TCFD, About, <https://www.fsb-tcfid.org/about/> (dostęp: 08.02.2023); M. Scott, „ESG Watch: Despite setbacks, green finance ends 2022 in good health”, Reuters, 22 grudnia 2022 r., <https://www.reuters.com/business/sustainable-business/esg-watch-despite-setbacks-green-finance-ends-2022-good-health-2022-12-22/> (dostęp: 08.02.2023).

w październiku dodatkowe środki przeznaczone na walkę z niedoborami żywności⁸⁴. Dodatkowo na wniosek Kanady i dzięki wsparciu Stanów Zjednoczonych MFW utworzył 8 kwietnia specjalne konto umożliwiające poszczególnym krajom przekazywanie środków (w formie dotacji lub pożyczek), które byłyby wypłacane na konto Ukrainy w MFW. Tak zwane konto administrowane ma na celu umożliwienie zainteresowanym krajom gromadzenia i kierowania zasobów, aby pomóc Ukrainie w zaspokojeniu potrzeb w zakresie bilansu płatniczego i budżetu wynikających z wojny. Do grudnia 2022 r. cztery państwa wpłaciły za pośrednictwem tego konta 2,7 mld USD. Są to: Kanada (1,7 mld USD), Niemcy (1 mld USD), Holandia (200 mln USD) oraz Belgia (5 mln USD). Dodatkowo Ukraina korzysta ze wsparcia w ramach wprowadzonego przez MFW w 2021 r. nowego narzędzia pomocy dla wrażliwych gospodarczo państw o niskim i średnim dochodzie, jakim jest *Resilience and Sustainability Trust* (RST)⁸⁵.

W pomoc dla Ukrainy zaangażował się również Bank Światowy, do grudnia 2022 r. uruchomił wsparcie finansowe dla niej o wartości ponad 18 mld USD. Udostępnione środki mają zapewnić rządowi Ukrainy możliwość sfinansowania kluczowych usług publicznych, w tym płac dla pracowników szpitali, emerytur dla osób starszych i programów wspomagających osoby w trudnej sytuacji. W marcu 2022 r. Bank Światowy ustanowił również wielostronny fundusz powierniczy (*Multi-Donor Trust Fund*, MDTF). Dotychczas najwięcej środków w ramach funduszu przekazały Stany Zjednoczone oraz państwa Europy Zachodniej⁸⁶.

Spośród regionalnych MDBs w sposób oczywisty najbardziej zaangażowany w pomoc dla Ukrainy jest Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOR). Przeznaczył on około 3 mld euro na rzecz ukraińskiej gospodarki w latach 2022–2023. Tylko w 2022 r. bezpośrednie wsparcie EBOR dla Ukrainy wyniosło 1,7 mld euro, a dalsze 200 mln euro przekazały banki partnerskie EBOR. Środki te zgodnie z mandatem banku zostały przeznaczone przede wszystkim na podtrzymanie ukraińskiej infrastruktury, w szczególności linii kolejowych, spółek energetycznych oraz otwartych szlaków handlowych⁸⁷.

⁸⁴ IMF, *Joint Statement of Heads of International Financial Institutions with Programs in Ukraine and Neighboring Countries*, 17 marca 2022 r., <https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/03/17/pr2280-joint-statement-heads-ifs-programs-ukraine-neighboring-countries> (dostęp: 08.01.2023); IMF, *IMF Executive Board Approves US\$ 1.3 Billion in Emergency Financing Support to Ukraine*, 7 października 2022 r., <https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/10/07/pr22343-imf-approves-emergency-financing-support-to-ukraine> (dostęp: 08.02.2023).

⁸⁵ Congressional Research Service, op. cit.

⁸⁶ Ibidem; A. Shalal, „World Bank approves additional \$610 million in financing for Ukraine”, Reuters, 20 grudnia 2022 r., <https://www.reuters.com/markets/europe/world-bank-approves-610-mln-additional-financing-ukraine-2022-12-20/> (dostęp: 08.02.2023).

⁸⁷ EBRD, *The EBRD and the war on Ukraine*, <https://www.ebrd.com/what-we-do/war-on-ukraine> (dostęp: 08.02.2023).

Wyzwania realizacji Agendy 2030

Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju została przyjęta przez wszystkie państwa członkowskie Organizacji Narodów Zjednoczonych w 2015 r. jako „wspólny plan na rzecz pokoju i dobrobytu dla ludzi i planety, teraz i w przyszłości”. Zgodnie z założeniami Agendy 2030 dążenie do pokonania globalnego ubóstwa musi się skupić na strategiach zmniejszających nierówności i pobudzających wzrost gospodarczy, a także na przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym. Jednak pomimo jasno określonych celów w tym zakresie pandemia COVID-19 zapoczątkowała okres, który już teraz można uznać za kolejną – po epoce kryzysu zadłużeniowego lat 80. ubiegłego wieku – straconą dekadę na rzecz rozwoju. Przedstawiony w zeszłorocznej edycji *Rocznika* postępujący kryzys implementacji założeń Agendy 2030 w 2022 r. dalej się pogłębiał i jest już pewne, że realizacja większości SDGs do 2030 r. nie będzie możliwa⁸⁸.

W obliczu wojny w Ukrainie oraz utrzymywania się szkodliwych dla wielu państw rozwijających się skutków pandemii COVID-19 i związanych z nią zakłóceń gospodarczych w 2022 r. po raz kolejny wzrosły koszty walki z problemami globalnymi. Dane WEF mówią tutaj o wzroście kosztów realizacji Agendy 2030 w samym tylko 2022 r. o 25%. Oznacza to, że na realizację SDGs społeczność międzynarodowa powinna przeznaczyć na przestrzeni 15 lat 176 bln USD. Środki takie oczywiście nie są dostępne, a roczna luka finansowania (*funding gap*) zrównoważonego rozwoju wyniosła w 2022 r. przynajmniej 4 bln USD⁸⁹.

W tym świetle postanowienia ostatniego szczytu klimatycznego (COP 27), który odbył się w listopadzie 2022 r. w Szarm el-Szejk, należy uznać za dalece niewystarczające, mimo że podczas niego udało się zawrzeć porozumienie dotyczące strat i szkód w krajach najsłabiej rozwiniętych oraz zmobilizować kilkadziesiąt miliardów dolarów na ograniczenie wykorzystania paliw kopalnianych (głównie węgla) w państwach rozwijających się. Również środki przeznaczane przez państwa Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (Organization for Economic Co-operation and Development, OECD) w ramach oficjalnej pomocy rozwojowej (Official Development Assistance, ODA) – pomimo wzrostu w ostatnich miesiącach – są tylko kroplą w morzu potrzeb wobec całkowitych nakładów nieprzekraczających 200 mld USD⁹⁰.

⁸⁸ K. Jędrzejowska, A. Wróbel, „Gospodarka światowa 2021–2022...”, op. cit.

⁸⁹ S. Ellerbeck, „How much progress is being made on the UN’s Sustainable Development Goals?”, World Economic Forum, 21 września 2022 r., <https://www.weforum.org/agenda/2022/09/un-sustainable-development-goals-progress-report/> (dostęp: 08.02.2023).

⁹⁰ OECD, *Official Development Assistance (ODA)*, <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/official-development-assistance.htm> (dostęp: 08.02.2023).

Na razie nie widać również, aby wprowadzone w 2022 r. reformy w zakresie międzynarodowego systemu finansowania rozwoju miały szybko przynieść rezultaty, szczególnie że większość nowych mechanizmów pozostaje wciąż w sferze deklaracji. We wrześniu 2022 r. Mia Mottley, premier Barbadosu, na forum Zgromadzenia Ogólnego ONZ przedstawiła tzw. Agendę z Bridgetown dotyczącą reformy globalnej architektury finansowej i przełamania impasu w sprawie finansowania wysiłków na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatu. Z kolei w październiku 2022 r. sekretarz skarbu USA, Janet L. Yellen, wezwała udziałowców największych SDGs do zaplanowania reform w tym zakresie. Wreszcie podczas szczytu G-20 na Bali francuski prezydent Emmanuel Macron zapowiedział zorganizowanie w czerwcu 2023 r. w Paryżu szczytu na rzecz „nowego globalnego paktu finansowego”⁹¹.

Niezależnie od powyższych wysiłków najnowszy raport na temat postępu w realizacji SDGs wskazuje, że okres pandemii COVID-19 efektywnie wymazał osiągnięcia odnotowane w pierwszych czterech latach wcielania w życie Agendy 2030 w zakresie redukcji ubóstwa. Oprócz pandemii rosnąca inflacja oraz wojna w Ukrainie spowodowały, że obecnie w skrajnym ubóstwie żyje około 100 mln ludzi więcej, niż wskazywały szacunki sprzed pandemii. Zgodnie z wprowadzoną we wrześniu 2022 r. nową międzynarodową linią wyznaczającą poziom ubóstwa, która wynosi 2,15 USD na dzień, w skrajnym ubóstwie na koniec 2019 r. (ostatnie pełne dostępne dane) żyło 648 mln ludzi. Pod koniec 2022 r. liczba ta mogła być nawet o 150 mln wyższa⁹².

Co więcej, ONZ szacuje, że w 2022 r. niemal miliard ludzi mogło cierpieć głód. Kryzys ukraiński spowodował niebezpieczne niedobory żywności dla najbiedniejszych mieszkańców naszej planety. Istotne ograniczenia występują również w kwestii dostępu do wody pitnej – według danych ONZ do 2030 r. 1,6 mld ludzi będzie pozbawionych bezpiecznej wody pitnej, a 2,8 mln – nie będzie miało odpowiednich warunków sanitarnych. Pandemia i konflikty zbrojne zagroziły też dekadom postępu w zwalczaniu chorób zakaźnych, takich jak HIV, gruźlica i malaria. Podobny regres nastąpił w zakresie promocji powszechnej edukacji i równości płci. Co więcej, przewiduje się, że globalne bezrobocie pozostanie powyżej poziomu sprzed

---

⁹¹ É. Dufief, S. Treyer, D. Barniche, „Reforming the World Bank: 3 ideas for an effective sustainable roadmap”, IDDRI Blog Post, 26 stycznia 2023 r., <https://www.iddri.org/en/publications-and-events/blog-post/reforming-world-bank-3-ideas-effective-sustainable-roadmap> (dostęp: 08.02.2023); C. Osborn, „The Barbadian proposal turning heads at COP27”, *Foreign Policy*, 11 listopada 2022 r., <https://foreignpolicy.com/2022/11/11/cop27-un-climate-barbados-mottley-climate-finance-imf/> (dostęp: 08.02.2023).

⁹² World Bank, *Poverty & Inequality Platform (PiP)*, <https://pip.worldbank.org/home> (08.02.2023); World Bank, „Global progress in reducing extreme poverty grinds to a halt”, Press Release, 5 października 2022 r., <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/10/05/global-progress-in-reducing-extreme-poverty-grinds-to-a-halt> (dostęp: 08.02.2023).

pandemii co najmniej do końca 2023 r. Ponadto młodzi ludzie, kobiety i osoby niepełnosprawne będą ostatnimi, którzy wyjdą z kryzysu gospodarczego – jak wynika z raportu o realizacji SDGs za 2022 r.⁹³

Obecnie 46 gospodarek jest uznawanych za państwa najsłabiej rozwinięte (*Least Developed Countries, LDCs*), co uprawnia je do preferencyjnego dostępu do rynku, pomocy, budowania potencjału technologicznego i specjalnej pomocy technicznej wśród innych ulg i środków wsparcia międzynarodowego. Opublikowany 3 listopada 2022 r. trzyletni raport UNCTAD na temat sytuacji w tej grupie państw wskazuje, że państwa te zamieszkuje łącznie około 1,1 mld ludzi, których znaczny odsetek żyje poniżej linii absolutnego ubóstwa. W państwach LDCs w ostatnim półwieczu doszło do niemal 70% zgonów spowodowanych przez katastrofy klimatyczne, a obecnie wyzwania klimatyczne w znacznym stopniu zagrażają rozwojowi tej grupy państw. Równocześnie niemal nie widać szans na poprawę sytuacji w poszczególnych LDCs. W ostatnim przeglądzie żadnego z 46 państw na liście LDCs nie zakwalifikowano do wykreślenia z tej listy w 2022 r., a w 2023 r. szansę na uzyskanie statusu absolwenta (*graduation*) ma jedynie Bhutan⁹⁴.

*

Na światowych wynikach gospodarczych 2022 i początku 2023 r. oczywistym cieniem położyła się wojna w Ukrainie. Negatywne tendencje gospodarcze z wcześniejszego okresu w postaci wysokiej inflacji czy zakłóceń światowych łańcuchów dostaw nie dość, że były kontynuowane, to jeszcze zostały wzmocnione przez toczący się konflikt zbrojny. Można uznać, że obecnie gospodarka światowa zmierza w kierunku bezprecedensowego splotu kryzysów gospodarczych, finansowych i zadłużeniowych.

Wysoki poziom niepewności i niestabilności w gospodarce światowej nie sprzyjał przełamywaniu istniejących nierówności pomiędzy państwami oraz wewnątrz nich. Co więcej, sytuacja zdaje się sprzyjać postępującej fragmentaryzacji państw pod względem gospodarczym, ponadto znaczna część państw globalnego Południa w coraz większym stopniu jest obciążona skutkami obecnych kryzysów gospodarczych i społecznych. W warunkach rekordowo wysokiej inflacji, rosnących stóp procentowych i coraz większego obciążenia długiem wielu państwom rozwijającym się trudniej niż kiedykolwiek jest realizować programy rozwoju społeczno-gospodarczego.

⁹³ S. Ellerbeck, op. cit.; UN, *The Sustainable Development Goals Report 2022*, <https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/> (dostęp: 08.01.2023).

⁹⁴ UN-UHRLLS, *Graduation from LDC Category. Historical Background*, https://www.un.org/ohrrls/sites/www.un.org.ohrrls/files/historical_background_on_graduation-updated_march_2022.pdf (dostęp: 08.02.2023).

Podsumowując rok 2022 w dziedzinie globalnego zarządzania handlem światowym, z niepokojem należy przyjąć dane dotyczące spowolnienia handlu światowego w 2022 r. oraz prognozy w zakresie spadku dynamiki wymiany handlowej również w roku 2023. Eksport jest bowiem ważnym czynnikiem wzrostu gospodarczego. Spowolnienie dynamiki handlu światowego przekłada się zatem negatywnie na dynamikę wskaźnika wzrostu gospodarczego. Wśród pozytywnych sygnałów w tym zakresie należy jednak przywołać wyniki osiągnięte w trakcie 12. Konferencji Ministerialnej WTO w odniesieniu do subsydiów dla rybołówstwa, reakcji WTO na pandemię, bezpieczeństwa żywnościowego, handlu elektronicznego i innych kwestii. Przyjęte decyzje i deklaracje dowodzą, że wielostronny system handlowy mimo kryzysu organizacji może odpowiedzieć przynajmniej na część aktualnych wyzwań. Sprawdzianem dla organizacji będą jednak prace nad jej reformą, w tym w szczególności przywrócenie efektywności działania systemu rozstrzygania sporów.

Patrząc na dalszy rozwój sytuacji gospodarczej z perspektywy pierwszych miesięcy 2023 r., można założyć, że jakkolwiek trwała pozytywna zmiana nie będzie możliwa bez współpracy międzynarodowej. Wagę współpracy wielostronnej podkreślił indyjski premier Narendra Modi w związku z rozpoczętą właśnie prezydencją Indii w G-20. Ponadto na 2023 r. zaplanowano wiele konferencji i szczytów poświęconych zrównoważonemu rozwojowi i kwestiom klimatycznym, które może nie przyczynią się do rozwiązywania problemów globalnych, ale mogą chociaż częściowo ustabilizować sytuację w kolejnych latach.

World economy 2022–2023: A time of uncertainty, anxiety, and progressive fragmentation

Global economic performance of the year 2022 and early 2023 was overshadowed by the war in Ukraine. Negative economic trends from the previous years in the form of high inflation or disruptions in global supply chains not only continued, but were further reinforced by the ongoing war. Hence, it can be assumed that the global economy is currently heading for an unprecedented confluence of economic, financial, and debt crises. The high level of uncertainty and instability in the world economy has not been conducive to breaking down existing inequalities between and within countries. Moreover, the current situation seems to be fostering a progressive fragmentation of countries in socio-economic terms, with many representatives of the Global South increasingly burdened by the effects of the current economic and social crises. The article analyzes the condition of the world economy over the past year, particularly in the period following the outbreak of the war in Ukraine. Subsequent sections are devoted, respectively, to a review of major macroeconomic indicators in the period, development of world trade, the challenges of managing the world trading system after the Twelfth WTO

Ministerial Conference, the situation in international financial markets, the activity of international financial institutions, and the progress – or rather, the lack of it – in implementation of the sustainable development agenda.

Keywords: world economy, uncertainty, fragmentation, war in Ukraine, inflation, International Monetary Fund, World Trade Organization, free trade and protectionism, Sustainable Development Goals, G-20, international financial markets, financial stability, inequalities, International Financial Institutions, COVID-19 pandemic, global development agenda, sustainable development, debt crisis

Słowa kluczowe: gospodarka światowa, niepewność, fragmentacja, wojna w Ukrainie, inflacja, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Światowa Organizacja Handlu, wolny handel i protekcjonizm, Cele Zrównoważonego Rozwoju, G-20, międzynarodowe rynki finansowe, stabilność finansowa, nierówności, niepewność, międzynarodowe instytucje finansowe, pandemia COVID-19, światowa agenda na rzecz rozwoju, zrównoważony rozwój, kryzys zadłużeniowy